

УДК 339.1.003.13

КОСТИРКО Л. А., СОЛОМАТИНА Т.В.

ОЦІНКА ВПЛИВУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА ІНВЕСТИЦІЙНУ ПРИВАБЛИВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Розглянуто економічний зміст конкурентоспроможності і визначено чинники, що впливають на її рівень. Виділені складові елементи конкурентоспроможності підприємства, згідно з якими систематизовано показники її оцінки. Запропоновано методичний підхід до оцінки впливу конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість підприємств АПК на підставі інтегрального показника. Наведено узагальнену оцінку конкурентоспроможності підприємств на підставі трьох складових: ефективності використання матеріального та нематеріального капіталів, інвестиційної привабливості. Апробацію запропонованого методичного підходу до якісної оцінки конкурентоспроможності продемонстровано на прикладі підприємств АПК Луганської області та доведена її придатність для розробки заходів щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, капітал, ефективність, інтегральний показник, оцінка конкурентоспроможності підприємства.

Постановка проблеми. В умовах посилення конкурентної боротьби першочерговим завданням є розвиток внутрішніх можливостей забезпечення стійкості функціонування підприємств. Географічне положення України, забезпеченість якісними земельними угіддями та різноманітність природо-кліматичних зон, дозволяють претендувати на більш активну роль у світовій торгівлі. Сьогодні сільське господарство залишається одним найпривабливіших секторів економіки України. Так перспективність інвестування в Україну підкріплюється глобальною тенденцією зростання споживання сільгосппродукції у світі. У ситуації, коли розвинені ринки не в змозі повністю забезпечувати потреби, посилюється роль ринків, що розвиваються. За даними практиків [2], Україна стала світовим лідером експортером зерна з об'ємом виробництва понад 63 млн. тонн зернових на рік — 55% з яких йде на експорт. За перше півріччя 2015 року Україна вже експортувала близько 20 млн тонн зерна врожаю 2014 року. Для залучення інвесторів в Україну, необхідно забезпечити політичну та економічну страховку ризиків і визначити методику оцінки інвестиційно привабливих, конкурентоспроможних підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні аспекти конкурентоспроможності підприємств з різним ступенем повноти розглядалися у

фундаментальних працях багатьох зарубіжних економістів, серед яких: І. Ансофф, Ж.-Ж. Ламбен, Дж. Иванцевич, М. Портер, А. Сміт, Е. Чемберлін, К. Флекснер, І. Шумпетер та роботах вітчизняних вчених — Воронкова А. Є., Жаліло Я.А., Олексюк О. І., Парахина В. Н., Рєпіна І. М., Ушвіцький Л. И., Фатхутдінов Р. А., Федонін О. С. [6, 11, 10]

Питання взаємодії фінансів та конкурентоспроможності підприємств вивчалися в працях зарубіжних економістів: Р. Беккера, Р. Брейлі, Ю. Брігхемом, Дж. Ван Хорна, Л. Гапенски, Ас. Дамодарана, Т. Коллера, Т. Коупленда, С. Майерсона, М. Міллера, Ф. Модільяні, Р. Найта. Також в працях вітчизняних вчених - економістів - Гудзь О. Є., Довбуш Р. А., Зозуля А. Л., Малік М. Й., Савчук В. І., Корж Д. А. [1, 4, 7].

Незважаючи на наявність багатьох наукових праць в цій сфері, існує необхідність подальшого комплексного дослідження питань конкурентоспроможності аграрних підприємств з фінансової сторони, а саме, оцінка впливу конкурентоспроможності на ефективність використання капіталу та інвестиційну привабливість.

Мета статті - розробити науково-методичні положення щодо оцінки впливу конкурентоспроможності підприємств АПК на інвестиційну привабливість.

Виклад основного матеріалу дослідження. З моменту свого створення і

протягом всього життєвого циклу будь-яке агропромислове підприємство, як і будь-який товаровиробник, поставлені перед необхідністю рішення життєво важливої для них проблеми конкурентоспроможності. Враховуючи, що конкурентоспроможність підприємства – це його здатність витримувати конкуренцію на певному ринку, початковою категорією для оцінки є ринок товарів і послуг. Виникає проблема кількісної оцінки конкурентоспроможності. В цьому випадку ми стикаємося з порівняльною оцінкою, яка в науковій літературі одержала назву «Рівень конкурентоспроможності», під якою розуміється ступінь переваги одного об'єкту над іншим в умовах конкуренції, що припускає наявність великої кількості суперників (по відношенню до них і визначається ступінь переваги) [6, с. 39]. Отже, поняття конкурентоспроможності є базовим для будь-якого підприємства і повинно розглядатися в трьох взаємозв'язаних аспектах – рівні продукції, рівні виробництва і рівні підприємства в цілому. У сучасних умовах конкурентоспроможність підприємства на ринку є головним критерієм ефективності виробництва, оцінки ефективності системи управління в цілому.

Різні дослідники по-різному трактують чинники, що визначають конкурентоспроможність підприємства. А.А. Томпсон-мл. і А. Дж. Стрікланд [8, с. 53] виділяють такі чинники конкурентоспроможності, як: якість і характеристики продукції; репутація (імідж); виробничі потужності; інноваційні можливості; використання технологій; дилерська мережа і можливості розповсюдження; фінансові ресурси; витрати в порівнянні з конкурентами; обслуговування клієнтів. Девід Кревенс [3, с. 124] вважає, що в розділ кута конкурентоспроможності організації потрібно ставити ключові компетенції, які визначаються: а) конкурентними перевагами; б) універсальністю (конкурентна перевага в різних ситуаціях); у) складністю дублювання. На думку М. Портеру [5, с. 68], на створення конкурентних переваг організації впливають: а) приналежність органі-

зації до певної галузі; б) використання конкурентних стратегій; у) ланцюжок створення вартості продукції.

Виходячи з цього, конкурентоспроможність об'єкту – це економічна категорія, за допомогою якої можна оцінити положення конкретного об'єкту по відношенню до аналогічних або схожих об'єктів, що є його конкурентами в якій-небудь області функціонування. Таку оцінку проводять, використовуючи певні наперед вибрані показників (коефіцієнти).

Принципово всі методи оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства можуть бути об'єднані в наступні дев'ять груп: 1) методи, засновані на аналізі порівняльних переваг; 2) методи, що базуються на теорії рівноваги фірми і галузі; 3) методи, побудовані на основі теорії ефективної конкуренції; 4) методи, засновані на теорії якості товару; 5) матричні методи оцінки конкурентоспроможності; 6) інтегральний метод; 7) метод, заснований на теорії мультиплікатора; 8) метод визначення позиції в конкуренції з погляду стратегічного потенціалу підприємства; 9) методи, засновані на порівнянні з еталоном.

Проте будь-який об'єкт може бути конкурентоздатним, тільки володіючи необхідним запасом ресурсів (чинників виробництва) і ефективно використовуючи їх в процесі господарювання. Виходячи з цього, авторська концепція конкурентоспроможності підприємства, як елементу регіональної системи конкурентоспроможності, ґрунтується на оцінці продуктивності використання його ресурсів.

Отже, оцінка конкурентоспроможності підприємства повинна розглядатися за трьома аспектами [2, с. 17]:

- ефективність функціонування матеріального капіталу (конкурентоспроможність, що забезпечується фондами);

- необхідність досягнення високого рівня розвитку потенціалу трудових ресурсів (конкурентоспроможність, що забезпечується персоналом);

**Система показників що використовуються для оцінки впливу
конкурентоспроможності на інвестиційну привабливість підприємств**

№	Показники, що характеризують ефективність використання матеріального капіталу (Пмк)	Показники, що характеризують рівень використання нематеріального капіталу (Пнк)	Показники, що характеризують інвестиційну привабливість (Пінв)
1	Динаміки активів (майна)	Динаміка чисельності персоналу	Динаміка інвестицій в основний капітал
2	Темп зміни вартості основного капіталу	Постійність персоналу	Зростання витрат на трудові ресурси
3	Зростання обсягу проведено продукції	Зростання продуктивності праці	Темп зростання ресурсівіддачі
4	Ефективності використання часу роботи устаткування	Технологічна дисципліна персоналу	Динаміка чистого грошового потоку
5	Темп зміни фондівіддачі основних засобів	Співвідношення темпів зростання продуктивності і оплати праці	Співвідношення темпів зростання витрат на трудові ресурси і інвестицій в основний капітал
6	Темп зміни фондоозброєності праці	Темп зміни редукції праці	Витрати на трудові ресурси в розрахунок на одного працівника
7	Динаміка фондорентабельності	Зростання віддачі витрат на персонал	Ефективність формування прибули
8	Ефективність формування амортизаційного фонду	Ефективність використання фонду робочого часу працівників	Частка чистих активів у валюті балансу
9	Темп оновлення основних засобів	Динаміка трудомісткості продукції	Частка амортизаційного фонду в інвестиціях
10	Зростання віддачі оборотних активів	Ефективність навчання персоналу	
11	Закріплення оборотних коштів	Частка нематеріальних активів в майні	
12	Співвідношення темпів зростання об'єму продукції і оборотного капіталу	Ефективність здійснення НДОКР	
13	Зростання виробничої потужності	Зростання чисельності персоналу, зайнятого управлінською і інтелектуальною діяльністю	
14	Вихід якісної продукції		
	Комплексний показник виробничого рівня конкурентоспроможності підприємства $П_{пк} = \sqrt{П_{мк} * П_{нк}}$		
	Інтегрований показник, що характеризує рівень конкурентоспроможності підприємства $ІП_{кр} = \sqrt[3]{П_{мк} * П_{нк} * П_{інв}}$		

Джерело: розроблено авторами

- забезпечення інвестиційної привабливості бізнесу (конкурентоспроможність, що забезпечується фінансами).

У зв'язку з цим, пропонується оцінювати рівень конкурентоспроможності підприємства на основі розрахунку інтегрованого показника, який є середньою геомет-

ричною показника, що характеризує ефективність використання матеріального капіталу, показника, що характеризує використання нематеріального капіталу, і показника, що характеризує рівень інвестиційної привабливості суб'єкта господарювання (табл.1).

Т а б л и ц я 2

Результати комплексної оцінки впливу ефективності та інвестиційної привабливості на конкурентоспроможність підприємств АПК Луганської області, 2014 р.

Найменування підприємства	Рівень наявності і ефективності використання капіталу		Рівень інвестиційної привабливості	Виробничий рівень конкурентоспроможності	Інтегрований показник рівня конкурентоспроможності
	матеріал	нематеріал			
ТОВ «Агро»	0,818	0,708	0,921	0,761	0,811
ТОВ «Нібулон»	1,079	0,682	0,980	0,858	0,897
ТОВ «Лотуре-агро»	0,923	0,658	0,798	0,779	0,785
ПАТ «Луганська насіннева станція»	0,836	0,712	0,501	0,771	0,668
ТОВ «Агро-Лугань»	0,728	0,611	0,943	0,667	0,749
СТОВ «Айдар»	0,949	0,769	0,653	0,854	0,781
СТОВ «Незалежність»	0,831	0,714	0,798	0,770	0,779
ФХ «Незалежність»	0,867	0,631	0,655	0,740	0,710
ПАТ «Червоний прапор»	0,759	0,592	0,706	0,670	0,682
Агрофірма «Шлях до майбутнього»	0,629	0,470	0,597	0,544	0,561
ТОВ «Щедрий лан»	0,888	0,543	0,641	0,695	0,676
ТОВ «Благодатна нива»	0,656	0,699	0,684	0,677	0,679

Джерело: розроблено авторами

Дана таблиця наочно ілюструє взаємозв'язок капіталу і інвестиційної привабливості з показником конкурентоспроможності. Емпіричну базу дослідження склали звітні дані 12 регіональних підприємств агропромислового комплексу Луганської області. Результати розрахунку названих показників приведені в табл. 2.

Надалі, охарактеризуємо якісну сторону рівня конкурентоспроможності підприємств (табл. 3, 4). Як видно, ТОВ «Нібулон», ТОВ «Лотуре-агро» і СТОВ «Незалежність» знаходяться на стадії ефективного збалансованого розвитку.

Т а б л и ц я 3

Якісна оцінка параметрів конкурентоспроможності підприємств

Група	Рівень наявності і ефективності використання матеріального капіталу	Рівень наявності і ефективності використання нематеріального капіталу	Рівень інвестиційної привабливості	Якісна характеристика підприємства
1	1	1	1	Ефективний збалансований розвиток
2	0	1	1	Робота за рахунок ефективного використання персоналу
3	0	0	1	Потенційні лідери
4	1	0	1	Ефективний незбалансований розвиток
5	1	1	0	Гальмуюче розвиток, відсутність перспективи
6	1	0	0	Робота за рахунок ефективного використання матеріального капіталу
7	0	1	0	Виживання за рахунок персоналу
8	0	0	0	Проблемний стан, ризик банкрутства

Джерело: розроблено авторами

Проблемний стан і наявність ризику банкрутства характерний для ПАТ «Червоний прапор» і Агрофірма «Шлях до майбутнього». Більшість підприємств роз-

виваються за рахунок ефективного використання матеріального капіталу, що не створює необхідних перспектив розвитку

бізнесу і забезпечення їх інвестиційної привабливості.

Висловлені вище припущення формують основу для оцінки конкурентоспроможності підприємства в цілому як з погляду кількісної оцінки її параметрів, так і з

погляду якісної характеристики набуваючого значення. Це дає можливість скласти конкурентну карту положення аналізованих підприємств в галузі агропромислового комплексу Луганської області.

Т а б л и ц я 4

Якісна оцінка рівня конкурентоспроможності підприємств АПК Луганської області

Найменування підприємства	Рівень наявності і ефективності використання капіталу		Рівень інвестиційної привабливості	Група	Якісна характеристика
	матеріал	нематеріал			
ТОВ «Агро»	0	1	1	2	Робота за рахунок ефективного використання персоналу
ТОВ «Нібулон»	1	1	1	1	Ефективний збалансований розвиток
ТОВ «Лотуре-агро»	1	1	1	1	Ефективний збалансований розвиток
ПАТ «Луганська на-сіннева станція»	1	1	0	5	Гальмуюче розвиток, відсутність перспективи
ТОВ «Агро-Лугань»	0	0	1	3	Потенційні лідери
СТОВ «Айдар»	1	1	0	5	Гальмуюче розвиток, відсутність перспективи
СТОВ «Незалежність»	1	1	1	1	Ефективний збалансований розвиток
ФХ «Літвінова»	1	0	0	6	Робота за рахунок ефективного використання матеріального капіталу
ПАТ «Червоний прапор»	0	0	0	8	Проблемний стан, ризик банкрутства
Агрофірма «Шлях до майбутнього»	0	0	0	8	Проблемний стан, ризик банкрутства
СТОВ «Щедрий лан»	1	0	0	6	Робота за рахунок ефективного використання матеріального капіталу
ТОВ «Благодатна нива»	0	1	0	7	Вживання за рахунок персоналу

Джерело: розроблено авторами

Отже, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства безпосередньо залежить від результативності і ефективності використання капіталу і рівня інвестиційної привабливості.

Ефективність використання «капіталу» і «праці» робить прямий вплив інвестиційну привабливість підприємства і формує рівень його конкурентоспроможності.

Виходячи з цього, була розроблена і апробована методика оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства, яка дає можливість фахівцям доповнити існуючі прийоми комплексного аналізу сильних і слабких сторін суб'єкта господарювання,

погроз і впливу зовнішнього середовища, визначити напрями розвитку регіональної економіки, орієнтуючись на загальних рівень конкурентоспроможності його агропромислового комплексу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підвищення рівня конкурентоспроможності підприємства безпосередньо залежить від результативності і ефективності використання капіталу. Запропоновані методичні положення оцінки впливу ефективності використання капіталу та інвестиційної привабливості на конкурентоспроможність підприємств, надають можливість визначити напрями роз-

витку агропромислового комплексу регіональної економіки.

Література

1. Гудзь О.Є. Сучасний вимір конкурентоспроможності аграрної сфери: виклики та перспективи / О.Є. Гудзь, О.С. Степасюк // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування 40 України /Серія «Економіка, аграрний менеджмент та бізнес» / Редкол.: Д.О. Мельничук (відп. ред.) та ін. - К.: ВЦ НУБіПУ, 2010. – вип. 154 Частина 2 – 342 с. – С. 81 – 87.
2. Офіційний сайт <http://infoindustria.com.ua/agarniy-ukrainyi>
3. Кревенс Девід В. Стратегічний менеджмент: Пер. з англ. – М., 2003. 217 с.
4. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: [монографія.] / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К.: Інститут аграрної економіки, 2007. – 270 с.
5. Портер М.Е. Конкурентна перевага. Як досягти високого результату і забезпечити його стійкість: Пер. з англ. – М., 2005. С. 67–69.
6. Сенчагов В.К., Захаров А.Н., Зокин А.А. Конкурентоспособность і інвестиційний потенціал економіки Росії. // Бізнес і банки. 2003. - № 43. – С. 35–43.
7. Семенова Е.И. Конкурентоспроможність як чинник маркетингового середовища: дисс. .д-ра екон. наук. – М., 2001. 287 с.
- Системи управління конкурентоспроможністю: Підручник. Савчук В.І., Корж Д.А. – Х.: Основа, 2008. – 547с.
8. Томпсон-мл. А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегічний менеджмент: концепції і ситуації для аналізу / Пер. з англ. – М., 2003. 254 с.
9. Ушвіцький Л.И., Парахина В.Н. Конкурентоспособность регіону як нова реальність: суть, методи оцінки, сучасний стан // Збірка наукових праць ДНТУ. Серія «Економіка». 2010. - № 1. – С. 15–21.
10. Управління конкурентоспроможністю підприємств: Підручник. Довбуш Р.А., Зозуля А.Л. – Х.: Основа, 2011. – 234с.

11. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2004. – 316 с.

References

1. Hudz' O.YE. Suchasnyy vymir konkurentospromozhnosti ahrarnoyi sfery: vyklyky ta perspektyvy / O.YE. Hudz', O.S. Stepasyuk // Naukovyy visnyk Natsional'noho universytetu bioresursiv i pryro?okorystuvannya 40 Ukrayiny /Seriya «Ekonomika, ahrarnyy menedzhment ta biznes» / Redkol.: D.O. Mel'nychuk (vidp. red.) ta in. - K.: VTS NUBiPU, 2010. – vyp. 154 Chastyna 2 – 342 s. – S. 81 – 87.
2. Ofitsiynyy sayt <http://infoindustria.com.ua/agarniy-ukrainyi>
3. Krevens Devid V. Stratehichnyy menedzhment: Per. z anhl. – M., 2003. 217 s.
4. Malik M.Y. Konkurentospromozhnist' ahrarnykh pidpryyemstv: metodolohiya i mekhanizmy: [monohrafiya.] / M.Y. Malik, O.A. Nuzhna. – K.: Instytut ahrarnoyi ekonomiky, 2007. – 270 s.
5. Porter M.E. Konkurentna pereva-ha. Yak dosyahty vysokoho rezul'tatu i zabezpechyty yoho stiykist': Per. z anhl. – M., 2005. S. 67–69.
6. Senchahov V.K., Zakharov A.N., Zokyn A.A. Konkurentosposobnost' i investyt - iynyy potentsial ekonomiky Rosiyyi. // Biznes i banky. 2003. - № 43. – S. 35–43.
7. Semenova E.Y. Konkurentospromozhnist' yak chynnyk marketynhovoho seredovyscha: dyss. .d-ra ekon. nauk. – M., 2001. 287 s.
8. Systemy upravlinnya konkurentospromozhnistyu: Pidruchnyk. Savchuk V.I., Korzh D.A. – KH.: Osnova, 2008. – 547s.
8. Tompson-ml. A. A., Stricklend A. Dzh. Stratehichnyy menedzhment: kontseptsii i sytuatsii dlya analizu / Per. z anhl. – M., 2003. 254 s.
9. Ushvitsky L.Y., Parakhyna V.N. Konkurentosposobnost' rehionu yak nova realiia: sut', metody otsinky, suchasnyy stan // Zbirka naukovykh prats' DNTU. Seriya «Ekonomika». 2010. - № 1. – S. 15–21.
10. Upravlinnya konkurentospromozhnistyu pidpryyemstv: Pidruchnyk. Dovbush R.A., Zozulya A.L. – X.: Osnova, 2011. – 234s.

R.A., Zozulya A.L. – КН.: Osnova, 2011. – 234s.

11. Fedonin O. S., Ryepina I. M., Oleksyuk O. I. Potentsial pidpryyemstva: formuvannya ta otsinka: Navch. posibnyk. – К.: KNEU, 2004. – 316 s.

Костырко Л. А., Соломатина Т. В.

Оценка влияния конкурентоспособности на инвестиционную привлекательность предприятий АПК

Рассмотрено экономическое содержание конкурентоспособности и определены факторы, влияющие на ее уровень. Выделены составляющие элементы конкурентоспособности предприятия, в соответствии с которыми систематизированы показатели ее оценки. Предложен методический подход к оценке влияния конкурентоспособности на инвестиционную привлекательность предприятий АПК на основании интегрального показателя. Приведена обобщенная оценка конкурентоспособности предприятий на основе таких составляющих: эффективности использования материального и нематериального капиталов, инвестиционной привлекательности. Апробацию предложенного методического подхода к качественной оценке конкурентоспособности продемонстрировано на примере предприятий АПК Луганской области и доказана ее пригодность для разработки мероприятий по повышению инвестиционной привлекательности предприятий.

Ключевые слова: конкурентоспособность, инвестиционная привлекательность, капитал, эффективность, интегральный показатель, оценка конкурентоспособности предприятия.

Kostyrko L., Solomatina T.

Assessment of the impact of competitiveness and investment attractiveness of agricultural enterprises

Considered the economic substance of competitiveness and the factors affecting the level. Selected elements of the competitiveness of enterprises, in accordance with which a systematic performance assessment. A methodical approach to assessing the impact of competitiveness and investment attractiveness of agricultural enterprises on the basis of the integral index. Given summary evaluation of the competitiveness of enterprises on the basis of three components: efficient use of tangible and intangible capital, investment attractiveness.. Tested the proposed methodological approach to the qualitative assessment of competitiveness demonstrated by the example of agricultural enterprises in Luhansk region and proved its suitability for the development of measures to improve the investment attractiveness of enterprises.

Keywords: competitiveness, investment attractiveness, equity, efficiency, integral indicator, the assessment of the competitiveness of enterprises.

Рецензент: Терещенко О. О. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Корпоративні фінанси і контролінг» Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Київ, Україна.

Reviewer: Tereschenko O. – Professor, Ph.D. of Economics, Professor, Head of Corporate Finance and Controlling Department Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine.

e-mail: info@kneu.ukr.net

*Стаття подана
12.05.2015 р.*

